
Instytut Archeologii
Uniwersytet Mikołaja Kopernika
w Toruniu

Instytut Archeologii i Etnologii
Polska Akademia Nauk

Stan i potrzeby badań nad wczesnym średniowieczem w Polsce – 15 lat później

pod redakcją Wojciecha Chudziaka i Sławomira Moździocha

Toruń – Wrocław – Warszawa 2006

Waldemar Ossowski

Wyniki ostatnich badań wczesnośredniowiecznych łodzi w Polsce

Liczne znaleziska pozostałości łodzi z okresu wczesnego średniowiecza wskazują, że połączenia wodne były dogodnymi i intensywnie wykorzystywanymi wówczas szlakami komunikacyjnymi. Wyniki ostatnich badań archeologicznych dotyczące wczesnośredniowiecznego szkodnictwa w Polsce stwarzają obecnie możliwość bardziej precyzyjnego prześledzenia dziejów żeglugi śródlądowej i morskiej w tym okresie, pozostawiając jednak szereg kwestii wciąż nierozwiązanych (Litwin 2001). Celem tego opracowania jest próba zwięzłego przedstawienia najważniejszych rezultatów badań ostatnich lat w tym zakresie, widzianych przez pryzmat projektów badawczych realizowanych przez Centralne Muzeum Morskie¹.

Do najliczniej odkrywanych na obszarze Polski pozostałości dawnego szkodnictwa należą łodzie wykonywane z jednego pnia drzewa, potocznie zwane dłubankami.

W minionych latach podjęto prace badawcze zmierzające do zinventaryzowania wszystkich czółen z obszaru Polski wraz z wykonaniem analiz metodami datowania bezwzględne dla egzemplarzy o nieokreślonej dotychczas chronologii. W wyniku tych prac zgromadzono informacje o prawie wszystkich łodziach jednopiennych w Polsce (Szymczak 1998; Ossowski 1999).

Wśród odkrytych na terenie Polski dłubanek, wiek 113 został określony metodami datowania bezwzględne, z czego 32 (ponad 28%) pochodzą z okresu pomiędzy VI a XIII wiekiem (ryc. 1). Liczbę tę uzupełniają kolejne odkrycia tego rodzaju (Ossowski, Krąpiec 2003).

Łodzie jednopienne stanowią ważną grupę znalezisk informującą nas o dawnej żegludze; odgrywały one istotną rolę w rybołówstwie, lokalnym transporcie wodnym oraz w rzeczonym spławie towarów. Analiza przeznaczenia i warunków eksploatacji tych łodzi sporo wniosła do wiedzy dotyczącej skali użytkowania poszczególnych zbiorników wodnych w minionych okresach. Dokładne określenie wieku czółen metodami datowania bezwzględne dostarczyło także nowych informacji na temat zasiedlenia niektórych obszarów nad jeziorami i rzekami we wczesnym średniowieczu (Krąpiec, Zielski 1999). Stwierdzono również, że w VIII–X wieku pojawiły się nowe typy łodzi wykonanych z jednego pnia drzewa. Cechą charakterystyczną wczesnośredniowiecznych dłubanek jest półokrągły, pniokształtny przekrój oraz grodzie w kadłubach. Wśród słowiańskich łodzi tego rodzaju, w zależności od przeznaczenia, wyróżnione zostały małe czółna jednoosobowe, szybkie czółna kilkuosobo-

---

¹ W minionym okresie realizowano w Centralnym Muzeum Morskim dwa projekty badawcze finansowane przez KBN i kierowane przez dr. inż. J. Litwina: w latach 1996–1999 grant nr 1H01G08110 pt. „Zróżnicowanie typologiczne i regionalne łodzi-dłubanek z terenu Polski”; w latach 2000–2003 projekt badawczy nr 1H01H02618 pt. „Średniowieczne szkodnictwo Pomorza Wschodniego w świetle badań dendrochronologicznych”.
